Marksist
Sınıf Mücadelesinde Tutum

Rus Devrimini Savunurken

Lev Troçki

İÇİNDEKİLER

Devrimin Anlamı 4
Eşitsiz Gelişme Yasası 6
Bileşik Gelişme Yasası 8
Köylülük 9
Ulusal sorun 10
Sürekli devrim 10
Bolşevik Parti 12

1932 Sonbaharında, bir Danimarkalı sosyal-demokrat öğrenci grubu, Rus Devriminin on beşinci yıldönümü konulu bir konuşma yapmak üzere Troçki'yi Kopenhag'a davet etti. Konuşma, 27 Kasım 1932'de yaklaşık 2 bin kişilik bir dinleyici kitlesi önünde yapıldı. Bu konuşma, Troçki'nin on bir yıllık son sürgünlüğü boyunca büyük bir dinleyici kitlesi önünde yaptığı tek konuşmaydı.

Rus Devrimini Savunurken, 27 Kasım 1932

Kopenhag dinleyicisi önünde Danimarka dilinde konuşamadığım için içten özürlerimi ifade etmekle başlamama izin verin. Dinleyenlerin bundan dolayı bir kayıpları olmamasını dileyelim. Bana gelince, Danimarka dili üzerine bilgisizliğim, beni İskandinav yaşamı ve İskandinav edebiyatıyla ilk elden tanışık olma olanağından mahrum bırakıyor. Ve bu da büyük bir kayıp.

Başvurmak zorunda kaldığım Alman dili çok zengin ve güçlü bir dil. Bununla birlikte, Almancam da oldukça sınırlı. Karmaşık sorunları gerekli rahatlıkta tartışabilmek, zaten ancak kişinin kendi dilinde mümkündür. Bu yüzden öncelikle hoşgörünüze sığınıyorum.

Kopenhag'a ilk gelişim Sosyalist Enternasyonal Kongresi sırasındaydı ve kentinizden çok güzel anılarla ayrılmıştım. Ancak bu, çeyrek yüzyıldan da önceydi. O zamandan beri Ore Sund'ın ve fiyordların suları defalarca değişti. Yalnızca sular da değil. Savaş, yaşlı Avrupa kıtasının bel kemiğini kırdı. Avrupa'nın nehirleri ve denizleri kana bulandı. İnsanoğlu ve özellikle de Avrupa insanı, çok ağır deneyimler geçirdi, daha kederli ve acımasız hale geldi. Her türden çelişki daha da keskinleşti. Dünya büyük bir değişim dönemine girdi. Bunun en uç ifadeleri, savaş ve devrimdir.

Konferansımın ana konusuna, devrime geçmeden önce, bu toplantıyı düzenleyen Sosyal Demokrat öğrenci topluluğunun Kopenhag örgütüne teşekkür etmeyi bir görev sayıyorum. Bunu politik bir rakip olarak yapıyorum. Şurası doğru ki, konferansım tarihsel-bilimsel bir hedef gözetiyor, politik amaçlar değil. Bu gerçeği baştan vurgulamak isterim. Ancak Sovyet Cumhuriyeti'nin üzerinde yükseldiği bir devrim hakkında politik bir konum almadan konuşmak da mümkün değildir. Konferansçı olarak ben, devrim olaylarına katıldığımda durduğum aynı bayrağın altındayım.

Savaşa kadar Bolşevik Partisi, Uluslararası Sosyal Demokrasiye bağlıydı. 4 Ağustos 1914'te Alman Sosyal Demokrasisinin savaş kredilerini onaylaması bu birlikteliği bir çırpıda ve tamamen noktaladı. Bu olay, Bolşevizmin sosyal demokrasiye karşı kesintisiz ve uzlaşmaz mücadelesinin başlangıç noktasını oluşturdu. Peki bu gerçeklik bu konferansa davet edilişimin bir hata olduğu anlamına mı geliyor? Kanımca, bunun cevabı ancak konferansın sonunda verilebilir. Rus Devrimine ilişkin bir sunum yapmak üzere aldığım bu nazik daveti kabulümün doğruluğunu kanıtlamam için şu gerçeği belirtmeme izin verin: Otuz beş yıllık siyasal yaşamım boyunca, Rus Devrimi sorunu, düşünce ve eylemlerimin gerek pratik gerekse de teorik eksenini oluşturmuştur. Türkiye'de kaldığım dört yılı, her şeyden önce Rus Devriminin sorunlarının tarihsel irdelenmesine ayırdım. Belki de bu olgu bana, devrimin daha önce dikkatlerden kaçmış pek çok yönünü sadece dostların ve sempatizanların değil, muarızların da daha iyi anlamalarına yardımcı olmayı, en azından kısmen başaracağımı umma hakkı veriyor. Her halükârda konferansımın amacı, anlamaya yardımcı olmaktır. Ne devrimin propagandasını yapmak niyetindeyim ne de sizi devrimi desteklemeye çağıracağım, sadece devrimi açıklamak niyetindeyim.

İskandinav Olimpus'unda özel bir isyan tanrıçası olup olmadığını bilmiyorum. Herhalde yoktur! Ne olursa olsun onun yardımını istemeyeceğiz. Konferansımıza yaşlı

bilgi tanrıçası Snotra damgasını vuracak. Canlı bir olay olarak devrimin ateşli dramına rağmen, biz onu bir anatomistin sakinliğiyle ele almaya çalışacağız. Bu yüzden yavan kalırsam, umarım dinleyiciler beni anlayışla karşılarlar.

Temel bazı sosyolojik ilkelerle başlayalım, kuşkusuz hepinize tanıdık olan şeyler. Ancak devrim gibi karmaşık bir olguya yaklaşırken hafızamızı tazelememiz gerekir.

İnsan toplumu, var olma ve soyunu sürdürme mücadelesinde tarihsel olarak şekillenmiş bir işbirliğidir. Bir toplumun yapısını ekonomisi, ekonomisinin niteliğini de üretici emek araçları belirler.

Üretici güçlerin gelişimindeki her büyük döneme belirli bir toplumsal rejim tekabül eder. Şimdiye kadarki tüm toplumsal rejimler egemen sınıfa muazzam avantajlar sağlamıştır.

Bu yüzden toplumsal rejimlerin ölümsüz olmadığı açıktır. Tarih sahnesine çıkarlar ve ardından gelişimin önünde köstek haline gelirler. "Doğan her şey yok edilmeyi hak eder."

Fakat şu ana dek hiçbir egemen sınıf isteyerek ve barışçı yollarla sahneden çekilmemiştir. Ölüm kalım anı geldiğinde akıl hiçbir zaman zorun yerini tutamaz. Üzücü olabilir ama bu böyle. Dünyayı bu hale getiren biz değiliz. Onu olduğu gibi almaktan başka bir şey yapamayız.

Devrimin Anlamı

Devrim, toplumsal düzen değişikliği demektir. İktidarı, kendisini tüketmiş olan bir sınıfın elinden yükselmekte olan diğer bir sınıfın eline geçirir. Ayaklanma anı iki sınıfın iktidar mücadelesindeki en keskin ve kritik anı oluşturur. Ayaklanma, ancak halkın ezici çoğunluğunu etrafında toplayabilecek ilerici bir sınıfa dayanıyorsa devrimi gerçek zafere ve yeni bir düzenin kurulmasına götürebilir.

Doğanın işleyişinden farklı olarak, devrim insanlar tarafından ve insanlar aracılığıyla yapılır. Fakat devrim sürecinde de insanlar kendilerinin özgürce seçmediği, tersine geçmişten gelen ve onlara tutacağı yolu dikte eden toplumsal koşulların etkisi altında hareket ederler. İşte tam da bu yüzden, devrim belirli yasaları takip etmek zorundadır.

Fakat insan bilinci, içinde bulunduğu nesnel koşulları yalnızca pasif bir biçimde yansıtmaz. Bunlara aktif bir şekilde tepki göstermeye de alışkındır. Bazı dönemlerde bu tepki yoğun, şiddetli, kitlesel bir nitelik kazanır. Hakkın ve gücün engelleri alaşağı edilir. Aslında kitlelerin tarihsel olaylara aktif müdahalesi bir devrimin olmazsa olmaz unsurudur.

Ancak en fırtınalı hareket dahi, devrim düzeyine erişemeden gösteri veya ayaklanma aşamasında kalabilir. Kitlelerin ayaklanması bir sınıfın hakimiyetini yıkmaya ve bir diğer sınıfın hakimiyetini kurmaya yol açmalıdır; ancak o zaman bir devrim yapılmış demektir. Kitle ayaklanması, kişinin canı istediğinde başlatabileceği yalıtık bir girişim değildir. Devrimin toplumun gelişiminde nesnel olarak koşullanan bir süreci ifade etmesi gibi, kitle ayaklanması da devrimin gelişiminin nesnel olarak koşullanmış bir unsurunu ifade eder. Ama ayaklanma için gerekli koşullar mevcutsa, kimse ağzını açıp pasif bir şekilde beklememelidir. Shakespeare'in de dediği gibi: "İnsan

hayatta suların yükseldiği anı iyi kollamalı: O an geldiğinde davranıp denize açılırsan, yolun sonunda emeline erişirsin."

İlerici sınıf, ömrünü tüketmiş bir toplumsal düzeni süpürüp atmak için zamanın geldiğinin farkına varmalı ve iktidarı ele geçirme görevini önüne koymalıdır. İşte burada, öngörü ve hesaplamanın irade ve cesaretle birleştiği bilinçli devrimci eylem alanı başlar. Bir diğer deyişle, partinin eylem alanı başlar.

Devrimci Parti ilerici sınıfın en iyi unsurlarını birleştirir. Koşullara uyum sağlayabilen, olayların akışını ve ritmini değerlendirebilen ve daha baştan kitlelerin güvenini kazanabilen bir parti olmaksızın, proleter devrimin başarıya ulaşması imkânsızdır. Bunlar ayaklanmanın ve devrimin nesnel ve öznel faktörleri arasındaki karşılıklı ilişkilerdir.

Bildiğiniz gibi, tartışmalarda –özellikle de dinsel tartışmalarda– muarızların bilimsel bir gerçeği saçmalığa itip değerini düşürmeleri alışıldık bir şeydir. Bu yöntem mantıkta "saçmaya indirgeme"[1] olarak adlandırılır. Biz bunun tam tersi bir yöntem izleyeceğiz: yani gerçeğe en güvenli yoldan ulaşabilmek amacıyla bir saçmalıktan başlayacağız. Ne de olsa saçmalıkların olmadığından şikayet edemeyiz. En taze ve en kabalarından birini ele alalım.

Bir tür faşist teorisyen –böyleleri de var– olan İtalyan yazar Malaparte, kısa bir süre önce darbe tekniği üzerine bir kitap çıkardı. Doğal olarak yazar, "incelemesinin" azımsanmayacak bir bölümünü Ekim ayaklanmasına ayırmış.

Lenin'in 1917 Rusya'sının toplumsal ve politik koşullarına sıkı sıkıya bağlı kalan "strateji"sinin aksine, Malaparte'ın sözcükleriyle, "Troçki'nin taktikleri tam tersine ülkenin genel koşullarına bağlı değildi." Kitabın ana fikri bu! Malaparte kitabında sayfalarca, Lenin ile Troçki'yi, sayısız diyaloglar gerçekleştirmeye zorluyor. Öyle ki, katılımcıların her ikisi de doğanın Malaparte'ın emrine sunduğu kadar bir derinlik sergiliyorlar. Lenin'in ayaklanmanın politik ve toplumsal öncülleri konusundaki değerlendirmelerine yanıt olarak Malaparte'ın hayali Troçki'si harfi harfine şöyle diyor: "Senin stratejin çok fazla elverişli koşulu gerektiriyor; ayaklanma hiçbir şeye ihtiyaç duymaz, o kendi kendine yeter." Duydunuz mu: "Ayaklanma hiçbir şeye ihtiyaç duymaz!" İşte, sevgili dinleyenlerim, gerçeğe ulaşmakta bize yardım edecek saçmalık.

Yazar ısrarla, Ekim devriminde Lenin'in stratejisinin değil Troçki'nin taktiklerinin zafer kazandığını tekrarlıyor. Onun sözlerine göre, bu taktikler şimdi bile Avrupa devletlerinin huzurunu tehdit ediyor. "Lenin'in stratejisi", kelimesi kelimesine aktarıyorum, "Avrupa hükümetleri için doğrudan tehlike oluşturmamaktadır. Onlar için güncel ve sürekli tehdit Troçki'nin taktikleridir." Yine daha somut olarak "Kerensky'nin yerine Poincare'yi koyun, Ekim 1917 Bolşevik darbesi yine aynı şekilde başarıya ulaşırdı." Böylesi bir kitabın birçok dile çevrildiğine ve ciddiye alındığına inanmak zor.

"Troçki'nin taktikleri" aynı görevleri her durumda karşılayabilseydi, Lenin'in tarihsel koşullara bağlı stratejisinin neden gerekli olduğunu keşfetmek için boşuna çaba-

[1] Tersinin yanlış olduğunu kanıtlayarak bir fikrin doğruluğunu gösterme; bir şeyin mantıksızlığını kanıtlama (çn.)

larız. Ve, başarı için sadece birkaç teknik reçete yeterliyse, başarılı devrimler neden bu kadar nadirdirler?

Faşist yazar tarafından sunulan Lenin ve Troçki arasındaki diyaloglar, biçimsel olarak olduğu kadar içerik olarak da baştan sona yavan uydurmalardır. Bu türden uydurmalara dünyanın her yanında sıkça rastlanıyor. Örneğin Madrid'te *La Vida Del Lenin* (Lenin'in Hayatı) adlı bir kitap basıldı. Bu kitaba dair sorumluluğum Malaparte'ın taktiksel reçetelerinden daha fazla değildir. Madrid'teki haftalık *Estampa* gazetesi, sözümona Troçki'nin Lenin üzerine yazdığı bu kitabın tüm bölümlerini önceden yayınladı. Kitap, çağdaşlarım arasında hiç kimseyle kıyaslanmayacak ölçüde değer verdiğim ve halen vermekte olduğum bu adamın anısına korkunç saygısızlıklar içeriyor.

Sahtekârları günahları ile baş başa bırakalım. Unutulmaz savaşçı ve kahraman Karl Liebknecht'in babası yaşlı Wilheim Liebknecht, "Devrimci bir politikacının derisi kalın olmalıdır" derdi. Doktor Stockmann[2] ise, çok daha anlamlı bir şekilde, toplumun düşüncelerine ters bir tarzda hareket etmeye niyetlenenlerin yeni pantolon giymekten sakınmalarını tavsiye ediyordu. Bu iki güzel tavsiyeyi bir kenara kaydederek gündemimize devam edelim.

Ekim Devrimi, düşünen bir insanın aklında hangi soruları uyandırır?

1. Bu devrim neden ve nasıl oldu? Daha somut olarak, proleter devrim neden Avrupa'nın en geri ülkelerinden birinde başarıya ulaştı?

2. Ekim Devriminin sonuçları nelerdir? Ve son olarak,

3. Ekim Devrimi sınavı geçti mi?

Devrimin nedenlerine ilişkin olan ilk soru neredeyse tam olarak cevaplandırılabilir. *Rus Devriminin Tarihi* adlı eserimde, bunu en ince ayrıntılarıyla açıklamaya çalıştım. Burada sadece en önemli bazı sonuçları formüle edebilirim.

Eşitsiz Gelişme Yasası

Proletaryanın eski Çarlık Rusya'sı gibi geri bir ülkede iktidara gelmiş olması gerçeği ilk bakışta gizemli görünebilir; gerçekteyse tarihsel yasayla tamamen uyum içindedir. Bu öngürebilirdi ve öngörülmüştü. Hatta tayin edici olaylar başlamadan çok önce, devrimci Marksistler bu gerçekten hareketle stratejilerini oluşturmuşlardı.

İlk ve en genel açıklama şudur: Rusya geri kalmış bir ülkedir, fakat dünya ekonomisinin yalnızca bir parçasıdır, dünya kapitalist sisteminin yalnızca bir unsurudur. Bu anlamda, Lenin Rus Devriminin bilmecesini şu ustaca formülle çözmüştü, "zincir en zayıf halkasından koptu".

Kaba bir tarifle dünya emperyalizminin çelişkilerinin bir sonucu olan Büyük Savaş, girdabına *farklı* gelişim aşamalarındaki ülkeleri çekti, fakat tüm katılanlardan *aynı taleplerde* bulundu. Savaşın yükünün özellikle geri ülkeler için en dayanılmaz hali alacağı açıktır. Meydanı ilk terk etmek zorunda kalan ülke Rusya oldu. Fakat kendini

[2] Henrick İbsen'in "Halk Düşmanı" adlı oyununun kahramanı.

savaştan kurtarabilmek için Rus halkı egemen sınıfı devirmek zorundaydı. Böylece savaş zinciri en zayıf halkasından koptu.

Yine de, savaş deprem gibi dışarıdan gelen bir felâket değildir, tam tersi, ihtiyar Clausewitz'in dediği gibi *siyasetin başka araçlarla sürdürülmesi*dir. Son savaşta, emperyalist sistemin "barış zamanı"ndaki ana eğilimleri kendilerini daha kaba bir şekilde gösterdiler. Genel üretici güçler yükseldikçe dünya pazarındaki rekabet kızıştı, düşmanlıklar daha keskin hale geldi, silahlanma yarışı daha çılgınlaştı ve bu ölçüde zayıf ülkeler için durum daha da vahimleşti. İşte tam da bu yüzden birbiri ardına patlak veren çöküşlerde geri ülkeler ilk sırayı aldı. Dünya kapitalizminin zinciri hep en zayıf halkasından kopmaya meyillidir.

Eğer fevkalâde olumsuz koşulların –örneğin başarılı bir yabancı askeri harekât veya bizzat Sovyet hükümetinin yapacağı telâfi edilemez hataların– bir sonucu olarak kapitalizm geniş Sovyet topraklarında tekrar kurulsaydı, aynı zamanda onun tarihsel yetersizliği de kaçınılmaz olarak ortaya çıkar ve böyle bir kapitalizm 1917'deki patlamayı doğuran aynı çelişkilerin kurbanı olurdu. Eğer Rusya kendi içinde çelişkiler barındırmasaydı, kâğıt üzerinde hiçbir reçete Ekim Devrimini bir gerçekliğe dönüştüremezdi. Devrimci parti, son tahlilde, sezaryen doğuma başvurmak zorunda kalan bir ebenin rolünü görür yalnızca.

Fakat birisi çıkıp şu itirazda bulunabilir: "Genel değerlendirmeleriniz, asalak soyluluk ve kokuşmuş bir monarşiyle taçlanan geri kapitalizmi ve sefalete sürüklenmiş köylüğü ile yaşlı Rusya'nın neden karaya oturmak zorunda olduğunu yeterince açıklıyor olabilir Ancak bu zincir ve en zayıf halka benzetmesinde bilmeceyi çözecek eksik bir nokta var: *Geri bir ülkede sosyalist devrim nasıl başarıya ulaşabildi?* Tarih bize, hiçbir ilerici halef bulunmadığı için eski sınıfların çökmesiyle birlikte ülkelerin ve uygarlıkların da yıkıldığı birçok örnek sunmaktadır. Eski Rusya'nın yıkılışı, ilk bakışta, ülkeyi sosyalist bir devletten ziyade kapitalist bir sömürgeye dönüştürmeliydi."

Bu çok ilginç bir itirazdır, zira bizi hemen problemin özüne götürür. Ancak yine de bu itiraz yanlıştır; diyebilirim ki iç bütünlükten yoksundur. Bir yandan Rusya'nın geriliğinin abartılı bir kavranışından; öte yandan da genel olarak tarihsel gerilik olgusunun yanlış bir teorik kavranışından hareket etmektedir.

İnsanlar da dahil tüm canlılar, haliyle, yaşlarıyla uyumlu benzer gelişim aşamalarından geçerler. Beş yaşında normal bir çocukta, kilo, boy ve iç organlarda belirli bir uyum görürüz. Ama insan bilinci söz konusu olduğunda durum tamamen farklıdır. Anatomi ve fizyolojinin tersine psikoloji gerek bireysel gerek kolektif olsun muazzam kavrayış, kıvraklık ve esneklilik kapasitesiyle insanı diğer canlılardan ayırır. İnsanın diğer en yakın akrabaları olan insansı maymunlardan doğuştan üstünlüğü burada ortaya çıkar. Tarihsel ilerlemenin zorunlu bir koşulu olarak, kavrayıcı, kıvrak ve esnek akıl, toplumsal "organizma" denen şeyin iç yapısına, onu gerçek yani biyolojik organizmalardan farklı kılan istisnai bir çeşitlilik katar. Ulusların ve devletlerin gelişiminde, özellikle de kapitalist olanlarda, ne bir benzerlik ne de bir düzenlilik vardır. Uygarlığın farklı aşamaları, hatta karşıt kutuplar, bir ve aynı ülkenin yaşamı içinde yakınlaşır ve iç içe geçer.

Bileşik Gelişme Yasası

Unutmayalım ki değerli dinleyicilerim, tarihsel gerilik *göreli* bir kavramdır. Geri ve ileri ülkelerin yanı sıra, bunların birbirleriyle karşılıklı etkileşimleri de söz konusudur: ileri ülkelerin geri olanlar üzerinde bir basıncı vardır; geri ülkeler için ileri olanları yakalama, onların teknoloji ve bilimini ödünç alma zorunluluğu vardır. İşte bu şekilde *bileşik tipte gelişme* ortaya çıkar: Geriliğin özellikleri, dünya teknolojisindeki ve dünya düşüncesindeki son noktayla birleşir. Sonuçta, tarihsel olarak geri ülkeler, geriliklerini aşmak için genelde diğerlerinin önüne geçmek zorunda kalırlar.

Kolektif bilinç esnekliği, belirli koşullar altında, bireysel psikolojide "aşağılık kompleksinin aşılması" olarak adlandırılan sonuca toplumsal alanda ulaşılmasını mümkün kılar. Bu anlamda denebilir ki, Ekim Devrimi Rus halkının kendi ekonomik ve kültürel aşağılığından kurtulmasını sağlayan bir vasıtaydı.

Şimdi bu tarihsel-felsefi, belki de bir nebze soyut genellemeleri bir kenara bırakalım ve aynı soruyu somut bir şekilde, yani canlı ekonomik olgular halinde ortaya atalım. Rusya'nın geriliği 20. yüzyıl başlarında kendini en belirgin şekilde, sanayinin tarıma, kentin kıra, proletaryanın köylülüğe oranla çok az yer tutmasında gösteriyordu. Bu bütünsel olarak ele alındığında ülke çapında düşük toplumsal emek üretkenliği anlamına geliyordu. Şunu söylemek yeterli; savaş öncesinde Çarlık Rusya'sı refahının doruğuna ulaştığında, ulusal gelir Birleşik Devletler'dekinden sekiz-on kat daha düşüktü. Bu, onun geriliğinin "genişliğinin" rakamlarla ifadesidir, tabii eğer "genişlik" sözcüğü gerilikle yan yana kullanılabilirse.

Öte yandan, bileşik gelişme yasası, gerek basit gerekse de karmaşık olgularda, ekonomik alanın her adımında kendini gösterdi. *Nerdeyse hiç karayolu olmadan Rusya demiryolu inşa etmek zorunda kalmıştır.* Rusya, Avrupa'nın geçtiği zanaatçılık ve manifaktür aşamalarından geçmeksizin, doğrudan makineli üretime atlamıştır. Ara dönemleri atlamak geri kalmış ülkelerin kaderidir.

Köylü tarımı genelde on yedinci yüzyıl seviyesinde kalmış olmasına rağmen, Rus sanayisi en azından biçimsel olarak ileri ülkelerin seviyesine ulaşmıştı ve hatta kimi yönleriyle onları geçmişti. Şunu söylemek yeterli olur sanırım; her biri binden fazla işçi çalıştıran dev işletmeler, Birleşik Devletler'de toplam sanayi işçilerinin %18'inden daha azını kapsarken, Rusya'da bu oran %41'in üzerindeydi. Bu olgu Rusya'nın ekonomik geriliğine dair geleneksel anlayışla pek uyuşmamaktadır. Öte yandan bu durum Rusya'nın geriliğini yalanlamaz, aksine onu diyalektik olarak tamamlar.

Aynı çelişkili karakter, ülkenin sınıf yapısında da kendisini gösteriyordu. Avrupa mali sermayesi Rus ekonomisini çok hızlı bir şekilde sanayileştirmişti. Böylece sanayi burjuvazisi, büyük kapitalist ve halk karşıtı bir karakter kazandı. Dahası, yabancı hissedarlar ülke dışında yaşıyorlardı. Diğer taraftan işçiler doğal olarak Rus'tu. Sayısal açıdan zayıf, hiçbir ulusal kökeni olmayan Rus burjuvazisi karşısında, halkın içinde güçlü kökleri olan görece güçlü bir proletarya vardı.

Geri bir ülke olan Rusya'nın, rakiplerine yetişebilmek için kendi toplumsal ve siyasal muhafazakârlığını işletemeyişi, Rus proletaryasının devrimci karakterini daha da pekiştiriyordu. Avrupa'nın ve gerçekte tüm dünyanın en muhafazakâr ülkesinin, en

eski kapitalist ülke olan İngiltere olduğu düşünülür, ki bu doğrudur. Avrupa'nın muhafazakârlıktan en azade ülkesi de muhtemelen Rusya olurdu.

Fakat Rusya'nın genç, dinamik ve kararlı proletaryası, halen nüfusun küçük bir azınlığını oluşturmaktaydı. Onun devrimci gücünün kaynakları, proletaryanın kendi dışında –yarı-serf bir hayat sürdüren köylülükte ve ezilen uluslarda– yatmaktaydı

Köylülük

Devrimin temelini tarım sorunu oluşturuyordu. Eski feodal-monarşik sistem, yeni kapitalist sömürü koşulları altında kat be kat dayanılmaz olmuştu. Komünal köylü toprakları 140 milyon desyatin[3] civarındaydı. Ancak ortalama olarak iki bin desyatinin üzerinde toprağı elinde tutan otuz bin büyük toprak sahibi, toplam 70 milyon desyatin toprağa sahipti, yani 10 milyon köylü ailesinin veya 50 milyon köylü nüfusunun sahip olduğu toprak kadar. *Toprağa ilişkin bu istatistikler, köylü ayaklanmasının hazır programını oluşturdu.*

Asilzade Bokorkin, 1917'de son belediye Dumasının başkanı yüksek memur Rodzianko'ya şöyle yazıyordu, "Bir toprak sahibiyim ve inanılmaz bir amaç için sepetlenmek, sosyalist doktrinin denenmesi için toprağımı kaybetmek zorunda olduğumu aklım alamıyor." Ancak devrimlerin görevi, tam da egemen sınıfın aklının alamadığını başarmaktır.

1917 sonbaharında hemen hemen tüm ülke köylü ayaklanmalarına sahne oldu. Eski Rusya'nın 624 bölgesinden 482'si, yani yüzde 77'si hareketten etkilendi! Köylerden yükselen alevler ayaklanan şehirlerin meydanlarını aydınlatıyordu.

Hemen şu itirazla karşılaşabiliriz: köylülüğün toprak sahiplerine karşı savaşı, proleter devrimin değil burjuva devrimin klasik unsurlarından biridir!

Kesinlikle doğru, evet geçmişte öyleydi diye cevaplarım. Ancak kapitalist toplumun tarihsel olarak geri bir ülkede yaşayamaması, köylü ayaklanmalarının Rus burjuva sınıflarını ileri itmeyip aksine bir çırpıda gerici kampa sürüklemesi olgusunda ifade buldu. Eğer köylülük büsbütün mahvolmak istemiyorsa, ona sanayi proletaryasına katılmaktan başka çare kalmamıştı. İki ezilen sınıfın bu devrimci birlikteliği Lenin tarafından dahiyane bir şekilde öngörülmüş ve uzun zaman önce hazırlanmıştı.

Eğer tarım sorunu burjuvazi tarafından cesaretle çözülmüş olsaydı, Rus proletaryası açıktır ki 1917'de iktidara gelemeyecekti. Fakat tarih sahnesine geç çıkan, zamanından evvel bir yaşlılık sendromuna tutulan açgözlü ve korkak Rus burjuvazisi, feodal mülkiyete el uzatmaya cesaret edemedi. Bu suretle iktidar sırasını ve bununla birlikte burjuva toplumunun kaderini çizme hakkını da proletaryaya vermiş oldu.

Sonuçta Sovyet devletinin vücut bulabilmesi için farklı tarihsel gelişim aşamasından gelen iki faktörün bir araya gelmesi gerekliydi: burjuva gelişmenin doğuşunun bir özelliği olan köylü savaşı ve burjuva toplumun çöküşünü ilân eden proleter ayaklanma. İşte Rus Devriminin *bileşik* karakteri buydu.

Köylü ayısı bir kez arka ayakları üstüne kalktığında, öfkesi korkunç olur. Ancak kızgınlığına bilinçli bir ifade verme yeteneğinde de değildir. Bir öndere ihtiyacı var-

[3] 1 desyatin 1,8 dönüme eşittir.

dır. Asi köylülük dünya tarihinde ilk kez proletaryanın kişiliğinde sadık bir önder buldu.

Dört milyon sanayi ve nakliye işçisi yüz milyon köylüye önderlik etti. Devrimde proletarya ve köylülük arasındaki doğal ve kaçınılmaz karşılıklı ilişki buydu.

Ulusal sorun

Proletaryanın ikinci devrimci kaynağını, ezici çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu ezilen uluslar oluşturuyordu. Moskova'yı merkez alarak tüm ülkeye bir örümcek ağı gibi yayılan Rus Devletinin devasa niteliği, ülkenin tarihsel geriliğiyle yakından alâkalıydı. Bu devlet, Doğunun daha geri halklarını boyunduruğu altına almıştı ve Batının daha gelişkin uluslarını boğmak için onlara yaslanıyordu. Nüfusun ana kitlesini oluşturan 70 milyon Büyük Rus'a karşılık "diğer ırklardan" 90 milyon insan vardı.

Böylece, egemen ulusun nüfusun yalnızca yüzde 43'ünü meydana getirdiği, geri kalan yüzde 57'yi ise çok çeşitli uygarlık dereceleri ve yasal mahrumiyet altındaki ulusların oluşturduğu imparatorluk doğdu. Ulusal baskı sadece batı sınırının ötesinde değil aynı zamanda doğu sınırının ötesinde de komşu ülkelerdekilerle kıyaslanmayacak derecede ağırdı. Bu da ulusal soruna muazzam bir patlayıcı güç veriyordu.

Rus liberal burjuvazisi, toprak sorununda olduğu gibi ulusal sorunda da baskı ve şiddet rejiminde belirli ıslahatların ötesine geçemedi. Büyük Rus burjuvazisinin ve bürokrasisinin çıkarlarını yansıtan Milyukov ve Kerenski'nin "demokratik" hükümetleri, gerçekte sekiz aylık varlıkları boyunca hoşnutsuz uluslar üzerinde şu izlenimi güçlendirdi; "Yalnızca zorla kopardıklarını elde edebileceksin."

Merkezkaç ulusal hareketin gelişiminin kaçınılmazlığı Lenin tarafından çok önceden dikkate alınmıştı. Bolşevik Parti ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı için, yani tam ayrılma hakkı için yıllarca ısrarla mücadele etti. Rus proletaryası ancak ulusal sorun üzerine bu cesur konumu sayesinde, ezilen halkların güvenini yavaş yavaş kazanabildi. Toprak hareketi gibi ulusal bağımsızlık hareketi de zorunlu olarak biçimsel demokrasiye sırtını döndü, proletaryayı güçlendirdi ve Ekim ayaklanmasının akıntısına katıldı.

Sürekli devrim

Böylece proleter devriminin tarihsel olarak geri bir ülkede gerçekleşmesi bilmecesi gizemini yitiriyor.

Marksist devrimciler olaylardan çok önce, devrimin ilerleyişini ve genç Rus proletaryasının tarihsel rolünü haber vermişlerdi. Burada 1905'teki kendi çalışmamdan pasajlar aktarmamı mazur görün:

"Ekonomik olarak geri bir ülkede proletarya, kapitalist olarak ileri bir ülkeden daha erken iktidara gelebilir...

"Rus devrimi, burjuva liberalizminin politikası tüm kapsamıyla hükümet etme yeteneğini sergileme fırsatı bulmadan önce, iktidarın proletaryaya geçebileceği (ve başarılı bir devrimde geçmesi gereken) koşulları yaratıyor.

"Köylülüğün en temel devrimci çıkarlarının kaderi ... tüm devrimin kaderi ile, yani proletaryanın kaderi ile kenetlenmiştir. Proletarya bir kez iktidara geldiğinde köylülüğün önünde kurtarıcı sınıf olarak ortaya çıkacaktır."

"Proletarya hükümete, ulusun devrimci temsilcisi olarak, serflik barbarlığına ve mutlakiyete karşı mücadelede halkın onaylanmış önderi olarak giriyor."

"Proleter rejim, daha baştan, Rusya nüfusunun muazzam kitlelerinin yazgısı sorununun bağlı olduğu tarım sorununu üstlenmek zorunda kalacaktır."[4]

Bugün sunduğum Ekim Devrimi teorisinin hiçbir şekilde tesadüfi bir doğaçlama olmadığının ve iş bittikten sonra olayların basıncı altında inşa edilmediğinin kanıtı olarak bu pasajları aktarmaktan çekinmiyorum. Hayır, politik bir öngörü olarak bu teori Ekim ayaklanmasından uzun süre önce ortaya konmuştu. Herhalde siz de bir teorinin, ancak gelişmenin yönünü öngörmeye ve onu amaçları doğrultusunda etkilemeye yardım ettiği sürece genel bir değer taşıyacağında hemfikirsinizdir. Genel terimlerle, toplumsal ve tarihsel yönelimi görmenin bir silahı olarak Marksizmin paha biçilmez önemi burada yatmaktadır. Konferansımın sınırlarının darlığı, yukarıdaki alıntıları genişletmeme maddi olarak izin vermediği için üzgünüm. Bu nedenle 1905 tarihli bütünsel bir çalışmanın kısa bir özeti ile yetineceğim.

Acil görevleri itibariyle Rus devrimi bir burjuva devrimidir. Fakat Rus burjuvazisi karşı-devrimcidir. Devrimin zaferi bu nedenle sadece proletaryanın zaferi olarak mümkündür. Ancak muzaffer proletarya burjuva demokrasisinin programında durmayacak, sosyalizm programına geçecektir. Rus devrimi sosyalist dünya devriminin ilk adımı haline gelecektir.

Bu, 1905'te benim tarafımdan formüle edilmiş *sürekli devrim* teorisidir ve o zamandan beri "Troçkizm" adı altında sayısız eleştirilere maruz kalmıştır.

Daha açık konuşmak gerekirse bu, teorinin sadece bir parçasıdır. Diğer parçasıysa, ki bunun özellikle şimdi tam vaktidir, şunu öne sürer:

Mevcut üretici güçler ulusal sınırlarının çok ötesine geçmiştir. Sosyalist bir toplum ulusal sınırlar içinde gerçekleştirilemez. Yalıtılmış bir işçi devletinin ekonomik başarıları ne kadar önemli olursa olsun, "tek ülkede sosyalizm" programı küçükburjuva bir ütopyadır. Yalnızca bir Avrupa ve devamında da dünya sosyalist cumhuriyetler federasyonu, uyumlu bir sosyalist toplumun gerçek arenası olabilir.

Bugün olayların testinden sonra, bu teoriden vazgeçmek için her zamankinden daha az neden görüyorum.

Bütün bu söylenenlerden sonra, bana her enlem ve boylamda uygulanabilen stratejiden bağımsız ve ayaklanma için bir dizi teknik reçete anlamına gelen taktikleri atfeden faşist yazar Malaparte'ı hâlâ anma zahmetine değer mi? Darbenin talihsiz teorisyeninin adının darbenin muzaffer pratisyeninden kolayca ayrılması güzel bir şey; böylece hiç kimse Malaparte'ı Bonaparte ile karıştırma talihsizliğine düşmüyor.[5]

---

[4] *Sonuçlar ve Olasılıklar*'dan.

[5] Latin dil ailesinde *mal* kötü, *bon* ise iyi anlamına gelmektedir.

7 Kasım 1917 silahlı ayaklanması olmasaydı Sovyet devleti var olmazdı. Ancak ayaklanma kendiliğinden gökten düşmedi. Ekim Devrimi için bir dizi tarihsel önkoşul gerekliydi.

1. Eski egemen sınıfların –soyluluk, monarşi, bürokrasi– çürümüşlüğü.

2. Halk kitleleri içinde hiçbir kökü olmayan burjuvazinin siyasi zayıflığı.

3. Köylü sorununun devrimci karakteri.

4. Ezilen uluslar sorununun devrimci karakteri.

5. Proletaryanın önemli toplumsal ağırlığı.

Bu organik ön koşullara, çok büyük önemdeki belirli konjonktürel koşulları da eklemeliyiz:

6. 1905 devrimi büyük bir okuldu veya Lenin'in deyimiyle 1917 devriminin "provası" idi. Proleter birleşik cephenin devrimdeki vazgeçilmez örgüt şekli olan sovyetler, ilk kez 1905 yılında ortaya çıkmıştı.

7. Emperyalist savaş tüm çelişkileri keskinleştirdi, geri kitlelerin durağanlığını parçaladı ve böylece de muazzam bir felâketi hazırladı.

Ancak *devrimin patlak vermesi* için tamamen yeterli olan tüm bu koşullar, devrimde *proletaryanın zaferini* garantilemeye yetmedi. Bu zafer için bir şarta daha ihtiyaç vardı:

8. Bolşevik Parti.

Bolşevik Parti

Bu koşulu en sonda veriyor olmamın nedeni, devrimde partiye en az önemi veriyor olmam değil mantıksal bir zincirlemeyi takip etmektir.

Hayır, böylesi bir görüşün tümüyle uzağındayım. Liberal burjuvazi iktidarı ele geçirebilir, ki kendisinin hiç rol almadığı mücadeleler sonucu birçok kez de ele geçirmiştir; amacına fevkalâde uygun birçok araca sahiptir. Fakat emekçi kitleler için durum farklıdır; uzun zamandan beri vermeye alışmıştır, almaya değil! Çalışırlar, olabildiğince sabırlıdırlar, umutla beklerler, umutları söner, ayaklanırlar ve mücadele ederler, ölürler, başkalarının kazanmasını sağlarlar, aldatılırlar, ümitsizliğe kapılırlar, boyunlarını eğerler ve yine çalışmaya dönerler.

İşte tüm rejimler altında halk kitlelerinin tarihi budur. İktidarı sıkıca ve kesinkes eline almak için proletarya, görüşlerinin açıklığında ve devrimci kararlılığında diğerlerinden çok ileride bir partiye ihtiyaç duyar.

Pek çok kez ve bütünüyle haklı olarak insanlık tarihinin en devrimci partisi diye tanımlanan Bolşevik Partisi, çağdaş Rus tarihinin ve onun içerdiği tüm dinamiklerin yaşayan bir özetiydi. Çarlığın yıkılması çoktan beri ekonominin ve kültürün gelişmesi için zorunlu bir koşul haline gelmişti. Fakat bu görevin yerine getirilmesi için güçler yetersizdi. Burjuvazi devrimden korkuyordu. Entelijensiya köylülüğü ayağa kaldırmaya çalışıyordu. Kendi acılarını ve amaçlarını genelleştirme yeteneğinden yoksun mujik, bu çağrıyı yanıtsız bıraktı. Entelijensiya dinamite sarıldı. Tüm bir kuşak bu mücadele içinde yanıp gitti.

1 Mart 1887'de Aleksandr Ulyanov, son büyük terörist suikastı gerçekleştirdi. III. Aleksandr'ı öldürme girişimi başarısız oldu. Ulyanov ve diğer katılanlar idam edildi. Devrimci sınıfın yerine kimyasal bir maddeyi ikame etme girişimi karaya oturmuştu. En kahraman entelijensiya dahi kitleler olmadan bir hiçtir. Rus tarihinin en büyük şahsiyeti, Ulyanov'un küçük kardeşi Vladimir, geleceğin Lenin'i, bu gerçeklerin ve sonuçların doğrudan tesiri altında büyüdü. Çok genç yaşlarında bile kendisini Marksizmin temellerine dayandırdı ve yüzünü proletaryaya döndü. Gözünü bir an olsun köyden ayırmadan, işçiler vasıtasıyla köylülüğe giden yolu aradı. Devrimci öncellerinden özveri ve sonuna kadar pes etmeme özelliğini miras alan Lenin, daha genç yaşta entelijensiyanın ve ileri işçi kuşağının öğretmeni haline geldi. Grevlerde ve sokak savaşlarında, hapishanede ve sürgünde, işçiler gerekli tava ulaştılar. İşçilerin mutlakiyetin karanlığında tarihsel yollarını aydınlatacak bir ışığa ihtiyacı vardı: Marksizmin ışığına.

İlk Marksist grup 1883'te göçmenler arasında ortaya çıktı. 1889'da gizli bir toplantıda Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi (o günlerde kendimizi Sosyal Demokratlar olarak adlandırıyorduk) kuruldu. 1903'te Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki bölünme gerçekleşti. Ve 1912'de Bolşevik klik en sonunda bağımsız bir partiye dönüştü.

On iki yıl boyunca (1905-1917) gerçekleşen muazzam olaylarda, parti toplumun sınıf mekanizmalarını mücadele içinde tanımayı öğrendi. Hem inisiyatif hem de bağlılık yeteneğine sahip kadroları eğitti. Onun devrimci eylem disiplininin temelinde, öğreti bütünlüğü, ortak mücadele geleneği ve denenmiş liderliğine olan güven yatıyordu.

Parti, 1917 yılında bu sayede ayaktaydı. Resmi "kamuoyu" tarafından küçümsenmesine ve aydın basının bombardımanına rağmen, parti kendisini kitle hareketine adadı. Fabrikalarda ve alaylarda kontrolü sıkıca elinde tutuyordu. Köylüler de gittikçe yüzünü ona döndü. Eğer "ulus"tan anladığımız ayrıcalıklı kişiler değil de halkın çoğunluğuysa, yani işçiler ve köylülerse, o halde Bolşevikler 1917 sürecinde gerçek anlamıyla bir ulusal Rus Partisi olmuştu.

Yeraltında saklanmayı sürdüren Lenin 1917 Eylülünde işareti verdi, "Kriz olgunlaştı, ayaklanma saati yaklaştı." Haklıydı. Egemen sınıflar, savaş, toprak ve ulusal kurtuluş sorunları karşısında kör bir patikada kaybolmuşlardı. Burjuvazi en sonunda pusulayı şaşırdı. Demokratik partiler, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler, emperyalist savaşı desteklemeleriyle, burjuva ve feodal mülk sahiplerine verdikleri tavizlerle ve uzlaşma politikalarıyla kitlelerin onlara olan güven kalıntılarını da yitirdiler. Uyanan ordu artık emperyalizmin yabancı amaçları için savaşmak istemiyordu. Demokratik uyarılara kulak asmaksızın köylülük toprak sahiplerini malikânelerinden çıkarttı. Periferideki ezilen uluslar Petrograd bürokrasisine karşı ayaklandı. En önemli işçi ve asker sovyetlerinde Bolşevikler ağırlıktaydı. İşçiler ve askerler eylem istiyorlardı. Ülser ilerlemişti. Neşteri vurma zamanıydı!

Yalnızca bu toplumsal ve siyasal koşullar altında ayaklanma mümkündü. Ve bu yüzden kaçınılmaz bir hale gelmişti. Fakat ayaklanmayla oynanmaz! Neşteri dikkatsiz kullanan doktorun vay haline! Ayaklanma bir sanattır. Belirli yasaları ve kuralları vardır.

Parti, Ekim ayaklanmasını soğukkanlılık ve ateşli kararlılıkla gerçekleştirdi. Bu sayede, nerdeyse hiç kurban vermeden hedefine ulaştı. Muzaffer sovyetler aracılığıyla Bolşevikler, dünya yüzeyinin altıda birini kaplayan bir ülkenin başına geçtiler.

Öyle sanıyorum ki, dinleyicilerimin çoğunluğu 1917 yılında politikayla meşgul değillerdi. Çok daha iyi. Genç kuşağın önünde, her zaman kolay olmasa da, ilginç pek çok şey duruyor. Ancak bu salondaki yaşlı kuşağın temsilcileri, iktidarın Bolşevikler tarafından ele geçirilişinin nasıl karşılandığını mutlaka hatırlayacaklardır: Bir istisna, bir yanlış anlama, bir skandal; en sıklıkla ise günün ilk ışıklarıyla birlikte kaybolup gidecek bir kâbus. Bolşevikler, yirmi dört saat, bir hafta, bir ay, bir yıl devam edeceklerdi. Süre sürekli uzatılmak zorundaydı. Tüm dünyanın egemenleri ilk işçi devletine karşı silahlandılar: İç savaş kışkırtıldı, tekrar tekrar müdahaleler, abluka. Böylece yıllar yılları kovaladı. Derken, tarih Sovyet iktidarının on beş yıllık varlığını kaydetti.

"Evet" diyecektir bazı muarızlarımız, "Ekim macerası çoğumuzun düşündüğünden daha çetin çıktı. Belki de 'macera' değildi demek daha doğrudur. Bununla birlikte, böyle bir bedel karşılığında ne elde edildi sorusu güncelliğini koruyor. Bolşeviklerin devrim öncesinde vadettiği göz kamaştırıcı sözler yerine getirildi mi?"

Farazi muarızı cevaplamadan önce bu sorunun hiç de yeni olmadığını vurgulayalım. Tam tersine, Ekim Devriminin doğuşundan bu yana bu soru bizimle gelmektedir.

Devrim sırasında Petrograd'da bulunan Fransız gazeteci Claude Anet, 27 Ekim 1917'de sıcağı sıcağına şöyle yazıyordu:

"Maksimalistler (Fransızlar o zaman Bolşevikleri böyle adlandırıyorlardı) iktidarı ele geçirdiler ve büyük gün geldi. Kendi kendime en sonunda yıllardır bize vadedilen sosyalist Cennetin gerçekleşmesini görebileceğimi söylüyorum. Enfes bir macera! Ayrıcalıklı bir konum!" Vesaire vesaire. Bu alaylı karşılamanın arkasında ne sinsi bir nefret vardı! Kışlık Sarayın ele geçirildiği sabahın tam ertesinde, bu gerici gazeteci Cennete kabul edilmek için vize başvurusunda bulunmuştu. Devrimden bu yana on beş yıl geçti. Düşmanlarımız bugün bile Sovyetler Birliği'nin istenilen bir refaha ulaşamaması karşısında düşmansı sevinçlerini açığa vuruyorlar. Öyleyse neden bunca özveride bulunuldu, neden devrim yapıldı?

Öncelikle şunu belirtmeme izin verin: Sovyet rejiminin çelişkileri, zorlukları, yanlışlıkları ve yetersizliğinin ben de herkes kadar farkındayım. Şahsen ben ne yazılarımda ne de konuşmalarımda bunları hiçbir zaman saklamadım. Hep şuna inandım ve halen de inanıyorum ki, devrimci siyaset gerici siyasetten farklı olarak gizlilik üzerine kurulamaz. "Gerçekleri olduğu gibi yansıtmak" işçi devletinin en üstün ilkesi olmak zorundadır.

Ancak yaratıcı faaliyette olduğu kadar eleştiride de perspektif zorunludur. Öznellik özellikle hayati sorunlarda kötü bir danışmandır. Zaman süreleri görevlerle orantılı olmalıdır, kişisel kaprislerimizle değil. On beş yıl! Bir insanın hayatında ne kadar da uzun bir zaman! Bu süre boyunca kuşağımızdan az insan toprak olmadı, azımızın saçına ak düşmedi. Fakat bu aynı on beş yıl, bir halkın hayatında çok kısa bir süreçtir! Tarih saatinde yalnızca bir dakika.

Kapitalizm, Orta Çağa karşı mücadelesinde kendisini koruyabilmek, bilim ve teknolojinin seviyesini yükseltmek, demiryolları inşa etmek, elektrik hatları döşemek için yüzyıllara ihtiyaç duydu. Ya sonra? Sonra insanlık kapitalizm tarafından savaşlar ve krizler cehennemine itildi. Fakat düşmanları ve kapitalizmin yardakçıları tarafından dünyada tüm modern araçlarıyla birlikte Cenneti kurmak için sosyalizme verilen

süre yalnızca on beş yıl. Hayır, biz böylesi taahhütlerde asla bulunmadık. Asla böyle zaman süreleri ileri sürmedik.

Büyük değişim süreçleri onlara uygun ölçeklerle ölçülmeli. Sosyalist toplumun İncil'deki Cennete benzeyip benzemeyeceğini bilmiyorum. Sanmıyorum da. Ancak Sovyetler Birliği'nde şimdiye kadar sosyalizm olmadı. Orada hüküm süren durum, çelişkilerle dolu, geçmişin ağır mirasını yüklenmiş ve ek olarak da kapitalist devletlerin düşmanca baskısı altındaki bir geçiş dönemidir. Ekim Devrimi yeni toplumun ilkesini ilân etti. Sovyet Cumhuriyeti onun hayata geçirilmesinin sadece ilk basamağıydı. Edison'un ilk lambası da çok kötüydü. İlk sosyalist inşanın hataları ve yanlışları arasından geleceği nasıl ayırt edeceğimizi bilmek zorundayız.

Peki ya insanların üstüne çöken mutsuzluk! Devrimin sonuçları, yol açtığı kurbanları haklı çıkarır mı? Kısır bir soru, tümüyle retorik; sanki tarihsel süreç bir muhasebe bilançosuna olanak verirmiş gibi! İnsanlığın içinde bulunduğu zorluk ve sefaleti görünce aynı mantıkla biz de şunu sorabiliriz, "Değer mi yaşamaya?" Bizim yerimize Heine cevaplasın: "Ve budalalar cevap bekler." Bu tür melankolik düşünceler insanoğlunu doğmaktan ve doğurmaktan alıkoymamıştır! İçinde bulunduğumuz şu eşi görülmemiş dünya krizinde bile intiharlar neyse ki küçük bir yüzdeyi teşkil ediyor. Fakat halklar asla intihara başvurmazlar. Üzerlerindeki yük taşıyamayacakları hale gelince, devrim aracılığıyla bu yükten kurtulmanın bir yolunu ararlar.

Üstelik bu toplumsal ve köklü değişimin kurbanları için hayıflananlar kimler? Çoğunlukla emperyalist savaşın kurbanları için yolu döşeyen, bundan kârlı çıkan veya en azından buna kolayca uyarlanabilenler. Şimdi sorma sırası bizde, "Savaş haklı çıktı mı? Bize ne verdi? Ne öğretti?"

Gerici tarihçi Hippolyte Taine, Büyük Fransız Devrimine karşı on bir ciltlik eserinde, düşmanca sevincini eksik etmeksizin, Fransız halkının Jakobenlerin diktatörlük yılları ve sonrasındaki perişanlığını anlatıyor. En kötü durumdakiler şehirli alt sınıflar, pleblerdi. Onlar, tıpkı "baldırı çıplaklar" gibi, en iyi unsurlarını devrim için vermişlerdi. Onlar veya eşleri, soğuk geceler boyunca sönmüş aile ocağına elleri boş dönmek üzere kuyrukta bekliyorlardı. Devrimin onuncu yılında Paris öncekinden daha yoksuldu. Özenle seçilmiş, yapay olarak çekilip alınmış olgular, devrime karşı verdiği imha kararını haklı çıkarmak üzere Taine'a hizmet ediyor. Bakın, ayak takımı diktatör olmak istedi ve kendini sefalete attı!

Daha moral bozucu bir örnek tasarlamak zor. Her şeyden önce, eğer devrim ülkeyi sefalete atıyorsa, bunun suçu gerçekte halkı devrime iten egemen sınıflara aittir. İkinci olarak Büyük Fransız Devrimi fırınların önündeki aç kuyruklarında tükenmedi. Modern Fransa'nın tamamı ve birçok bakımdan modern uygarlığın tümü Fransız Devriminin banyosundan çıkmıştır!

Geçen yüzyılın altmışlarında, Birleşik Devletler'deki İç Savaş sırasında beş yüz bin insan öldürüldü. Bu kurbanlar haklı gösterilebilir mi?

Amerikan köle sahiplerinin ve onlarla birlikte yürüyen Büyük Britanya egemen sınıflarının bakış açısından –hayır! Zenciler veya İngiliz işçileri açısından –kesinlikle evet! Ve bir bütün olarak insanlığın gelişimi açısından –hiçbir kuşku duyulamaz. Altmışlardaki İç Savaştan, sınırsız pratik inisiyatifi, akılcı teknolojisi ve ekonomik enerjisiyle şimdiki Birleşik Devletler doğdu. Amerika'nın bu başarılarının üzerine insanlık yeni bir toplum inşa edecektir.

Ekim Devrimi tüm kendi öncellerinden daha derine, toplumun en kutsal alanına, mülkiyet ilişkilerine girdi. Devrimin yaratıcı sonuçlarının yaşamın tüm alanlarında ortaya çıkması için çok uzun zaman gerekli. Ancak değişimin genel yönü daha şimdiden nettir: Sovyet Cumhuriyeti'nin kapitalist savcılar önünde boyun eğmek ve özürcü bir ağızla konuşmak için hiçbir nedeni yoktur.

Yeni rejimi insanlığın gelişimi açısından ele almak için önce şu sorunun yanıtlanması gerekiyor: "Toplumsal ilerleme kendini nasıl ifade eder ve nasıl ölçülebilir?"

En derin, en nesnel ve en tartışmasız ölçüt şudur: ilerleme toplumsal emek verimliliğindeki artışla ölçülebilir. Bu bakış açısından Ekim Devriminin değerlendirilmesi deneyim tarafından çoktan yapılmıştır. Sosyalist örgütlülük ilkesi, şu kısacık zaman içerisinde, tarihte ilk kez üretimde görülmedik sonuçlar verme yeteneğini göstermiştir.

Rusya'nın sınai gelişim eğrisi, kaba rakamlarla ifade edildiğinde şöyledir; savaştan önceki son yılı, 1913'ü 100 olarak ele alalım. 1920 yılında iç savaşın doruk noktası aynı zamanda sanayinin en düşük noktasıdır; sadece 25, yani savaş öncesi üretimin dörtte biri. 1925 yılında bu rakam 75'e yükseldi, yani savaş öncesi üretimin dörtte üçüne; 1929'da 200 civarı, 1932'de 300, yani savaşın arifesindekinin üç katı.

Uluslararası göstergeler ışığında durum daha da çarpıcı bir hal alıyor. 1925'ten 1932'ye Almanya'nın sınai üretimi bir buçuk kat, Amerika'nınkiyse iki kat azaldı; Sovyetler Birliği'ninkiyse dört kat arttı. Rakamlar ortada!

Sovyet ekonomisinin kötü taraflarını gizlemek veya inkâr etmek niyetinde hiç değilim. Sınai göstergeler, tarımdaki olumsuz gelişmeden, yani asıl olarak henüz sosyalist yöntemlere erişmemiş, ama aynı zamanda teknik ve ekonomik olmaktan ziyade bürokratik olarak yetersiz hazırlıkla kolektifleştirme yoluna sokulmuş bu alandan aşırı derecede etkilenmektedir. Bu muazzam bir sorundur, ne var ki konferansımın sınırlarını aşmaktadır.

Yukarıda verilen rakamlar bir diğer soruyu gündeme getiriyor. Sovyet sanayileşmesinin tartışılmaz ve kendi içinde müthiş sonuçları, ekonominin çeşitli unsurlarının karşılıklı ilişkileri, bunların dinamik dengesi ve nihayet üretim kapasiteleri açısından daha ileri bir ekonomik denetim gerektirmektedir. Burada müthiş zorluklar ve hatta başarısızlıklar kaçınılmazdır. Sosyalizm en kusursuz şekline, Minerva'nın Jüpiter'in başından ya da Venüs'ün deniz köpüklerinden fırlaması gibi beş-yıllık planlarla ulaşamaz. Daha önce, yıllar süren sabırlı çalışma, hatalar, düzeltmeler ve yeniden planlamalar gereklidir. Ayrıca, şunu da unutmayalım ki sosyalizm kendi doğası gereği kusursuz şekline uluslararası düzeyde ulaşabilir. Fakat şimdiye kadar ulaşılan sonuçların en olumsuz ekonomik bilançosu bile, yalnızca ön hesapların yanlışlığını, planlama hatalarını ve önderliğin hatalarını gösterebilir, ama asla pratikte kesinlikle kanıtlanmış gerçeği, yani sosyalist yöntemlerle kolektif emek üretkenliğinin görülmedik düzeylere ulaştırılabileceği olasılığını çürütemez. Tarihsel öneme sahip bu zafer hiç kimse veya hiçbir şey tarafından bizden alınamaz.

Bu söylenenlerden sonra, Ekim Devriminin Rusya'ya uygarlığın çöküşünü getirdiği şikayetleri üzerinde zaman harcamaya hiç mi hiç değmez. Bu, huzuru kaçan egemen evlerin ve salonların sesidir. Proleter ayaklanmayla alaşağı edilen feodal-burjuva

"uygarlığı", Talmi tarzında süslenmiş barbarlıktı yalnızca. Rus halkı için ulaşılmaz kalırken, insanlık hazinesine pek de yeni bir şey getirmedi.

Fakat Beyaz göçmenlerin ardından gözyaşı döktükleri bu uygarlığa ilişkin olarak, soruyu daha doğru bir tarzda ortaya koymalıyız; bu uygarlık hangi anlamda yıkıldı? Sadece bir anlamda; küçük bir azınlığın uygarlık hazinesindeki tekeli yerle bir edildi. Ama eski Rus uygarlığında kültürel değer taşıyan her şey el değmemiş olarak duruyor. Bolşevizmin Hunları ne aklın fetihlerini ne de sanatın yaratılarını yıktılar. Tam tersine insan yaratıcılığının abidelerini dikkatle toplayıp düzenlediler. Monarşinin, soyluluğun ve burjuvazinin kültürü şimdi müzelerin kültürü haline geldi.

İnsanlar bu müzeleri büyük bir istekle ziyaret ediyorlar. Ama onların içinde yaşamıyorlar. Öğreniyorlar. İnşa ediyorlar. Ekim Devriminin Rus halkına, Çarlık Rusya'sının düzinelerce halkına okuma yazma öğretmiş olması gerçeği dahi, tek başına, eski Rus uygarlığıyla karşılaştırılamaz bir düzeyde durmaktadır.

Ekim Devrimi sadece ayrıcalıklı bir azınlık için değil, tüm toplum için tasarlanan yeni bir uygarlığın temellerini atmıştır. Dünyadaki tüm kitleler bunun farkındadır. Bu yüzden de onların Sovyetler Birliği'ne duydukları sempati bir zamanlar Çarlık Rusya'sına duydukları nefret kadar ateşlidir.

Değerli dinleyiciler! İnsan dilinin yalnızca olaylara isimler vermek için değil, aynı zamanda onları değerlendirmek için de yeri doldurulmaz bir araç olduğunu biliyorsunuz. Neyin rastlantısal, serüvensel, yapay olduğunu süzerek, esaslı, karakteristik, ağırlıklı olanı emer. Uygar ulusların dillerinin Rusya'nın gelişimini ne kadar güzel iki döneme ayırdığına dikkat edin. Soyluluk kültürü dünya literatürüne *çar, kazak, pogrom, nagayka* (kırbaç cezası) gibi barbarlıkları soktu. Bu kelimeleri ve ne anlama geldiklerini biliyorsunuz. Ekim Devrimi ise dünya dilini *Bolşevik, Sovyet, kolhoz, gosplan, piatiletka* gibi kelimeleri tanıştırdı.[6] Burada da pratik dilbilimi, en yüce tarihsel yargısını veriyor!

Bu büyük devrimin en derin fakat doğrudan ölçülmesi en zor anlamı, halkın karakterini biçimlendirmesi ve çelikleştirmesi gerçeğinde yatmaktadır. Rus halkının yavaş, pasif, melankolik, mistik kavrayışı alabildiğine yaygındır, ancak rastlantısal da değildir. Kökleri geçmişe uzanmaktadır. Ama devrimin halkın karakterinde yarattığı bu büyük değişimler, Batı ülkelerinde bugüne kadar yeterince değerlendirilmedi. Başka türlü olabilir miydi?

Hayat deneyimine sahip her insan, kavrayışlı, coşkulu, çok hassas bildiği birilerinin, daha sonra güçlü bir ahlâki etki altında katılaşıp tanınmaz hale geldiğine tanık olmuştur. Devrim, tüm bir ulusun gelişiminde böylesi ahlâki dönüşümler yaratır.

Otokrasiye karşı Şubat ayaklanması, soyluluğa karşı ve emperyalist savaşa karşı mücadele, barış, toprak ve ulusal eşitlik mücadelesi, Ekim ayaklanması, burjuvazinin ve burjuvaziyle uzlaşmalar arayan partilerin alaşağı edilmesi, sekiz bin kilometrelik bir cephede üç yıl süren iç savaş, ambargo yılları, açlık, sefalet ve salgınlar, gergin ekonomik yeniden inşa, yeni zorluk ve feragat yılları; tüm bunlar katı ancak iyi bir okul oldu. Ağır bir çekiç camı paramparça eder, ama çeliği tavlar. Devrim çekici, halkın karakterinin çeliğine biçim verdi.

---

[6] *Gosplan:* Merkezi plan komisyonu. *Piatiletka:* Beş yıllık plan.

Ayaklanmadan kısa bir süre sonra, Çarlık generallerinden Zaleski, "kim inanır bir hademe ya da bekçinin, birdenbire bir baş yargıç; bir hastane bakıcısının, bir hastane müdürü; bir berberin, bir devlet memuru; bir onbaşının, bir baş kumandan; bir gündelik işçinin, bir belediye başkanı; bir çilingirin, bir fabrika müdürü olacağına?" diye öfkeyle soruyor.

"Kim inanır?" İnanmalıydılar. Onbaşılar generallerin hakkından gelirken; belediye başkanı –eskiden gündelikçi bir işçiydi– eski bürokrasinin belini kırarken; demiryolu makasçısı ulaşım sistemini düzene sokarken; çilingir müdür olarak sanayi donanımını çalışır hale getirirken, ellerinden inanmaktan başka hiçbir şey gelmezdi. Bırakalım onları sadece hayret etsinler ve inanamasınlar.

Sovyetler Birliği'ndeki insanların devrimden bu yana gösterdikleri üstün direnci açıklayabilmek için, birçok yabancı gözlemci eskiden kalma alışkanlıklarıyla, Rus karakterinin "pasifliğinden" dem vuruyor. Devasa bir anakronizm! Devrimci kitleler yokluğa karşı direniyorlar ama artık pasifçe değil. Kendi elleriyle daha iyi bir gelecek yaratıyorlar. Her ne olursa olsun bunu yaratmaya kararlılar. Bırakın düşman sınıf, iradesini dışarıdan azimli kitlelere dayatmaya çalışsın yalnızca! Hayır, bunu denemese daha iyi olur!

Kapatırken, Ekim Devriminin sadece Rusya tarihindeki değil dünya tarihindeki yerini de belirlemeye çalışalım. 1917 yılında, sekiz aylık bir süreçte, iki tarihsel dönemeç çakışmıştı. Şubat ayaklanması –Hollanda, İngiltere, Fransa ve nerdeyse tüm Avrupa'nın önceki yüzyıllarda vermiş olduğu büyük mücadelelerin bizdeki gecikmiş randevusu– burjuva devrimleri içerisindeki yerini alırken, Ekim Devrimi proletaryanın egemenliğini ilân etti. Dünya kapitalizmi ilk büyük yenilgisini Rusya topraklarında aldı. Zincir en zayıf halkasından koptu. Fakat kopan yalnızca halka değil, zincirin ta kendisiydi.

Kapitalizm bir dünya sistemi olarak kendini çoktan tüketmiştir. Esas işlevini, yani insan gücünü ve zenginliğini ileriye götürme işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. İnsanlık hiçbir zaman geldiği seviyede takılıp kalamaz. Sadece üretici güçlerde güçlü bir artış ve üretimin ve dağıtımın etkili, planlı, yani sosyalist bir örgütlenmesi insanlığa –tüm insanlığa– iyi bir yaşam standardı sağlayabilir, ve yalnızca bu kendi ekonomisi karşısında ona değerli bir özgürlük duygusu verebilir. İki anlamda özgürlük; ilk olarak, insan artık yaşamının büyük bölümünü fiziksel emeğe ayırmak zorunda kalmayacak. İkincisi de, piyasa denilen o kör, gizemli gücün esiri olmayacak. İnsanlar, ekonomilerini belli bir plana göre kendi elleriyle *kendileri* kuracak.

Artık sorun, toplumun anatomisini defalarca X–ışınlarına tâbi tutma, onun tüm gizlerini açığa çıkarma ve tüm fonksiyonlarını kolektif insanlığın akıl ve iradesine tâbi kılma sorunudur. Bu anlamda, sosyalizm insanlığın tarihsel ilerleyişinde yeni bir adım olacaktır. Kendilerini önceleri sadece taş baltayla savunan atalarımız için tüm *doğa* gizemli tuzaklarla dolu bir düşman güçtü. Halbuki, o zamandan günümüze, doğal bilimler ve teknoloji el ele doğayı en gizli derinliklerine kadar aydınlatmıştır.

Elektrik enerjisi sayesinde fizikçiler atom çekirdeği konusunda yargıda bulunabiliyorlar. Bilimin simyacıların yapmak istediklerini kolayca yapacağı, gübrenin altına altının da gübreye dönüştürüleceği gün artık çok da uzakta değil. Bir zamanlar cinle-

rin ve perilerin cirit attığı doğada şimdi daha cesur bir şekilde insanlığın hükmü sürüyor.

Fakat insan doğayla başarılı bir mücadele sürdürürken, diğer insanlarla tıpkı bir arı ya da karınca gibi ilişkiler kurdu. Toplumun sorunlarına gecikmeli olarak ve çoğunlukla da kararsızca yaklaştı. Din ile başladı ve politikaya geçti. Reformasyon, ölü geleneklerin hüküm sürdüğü bir alanda burjuva bireyciliğinin ve rasyonalizminin ilk zaferiydi. Eleştirel düşünce kiliseden devlete geçti. Mutlakiyet ve orta çağ mülküyle mücadelede ortaya çıkan halk egemenliği ve insan ve yurttaş hakları fikri güçlenerek büyüdü. Böylece parlamenter sistem doğdu. Eleştirel düşünce devlet yönetimi katına girdi. Demokrasinin siyasi akılcılığı devrimci burjuvazinin en büyük başarısıydı.

İnsan doğaya köle olma faslından makineye köle olma faslına, hatta daha da kötüsü arz ve talep dengesine köle olma faslına geçmişti. Mevcut dünya krizi, okyanusun derinliklerine dalan, stratosfere erişen, Antipodes'in görünmeyen dalgalarıyla boğuşan doğanın bu gururlu ve cesur hükümdarlarının, kendi ekonomilerinin görünmeyen güçlerine nasıl köle olduğunu trajik bir şekilde göstermektedir. Çağımızın tarihsel görevi, kontrolsüz piyasa oyununun yerine akılcı planlamayı geçirmek, üretim araçlarını kontrol altına almak, bunları uyum içinde çalışmaya zorlamak ve itaatkâr bir şekilde insanlığın ihtiyaçlarına sunmaktır. İnsanlık yalnızca bu toplumsal temel üzerinde rahata erecek ve –yalnızca ayrıcalıklı bir azınlık değil her erkek ve kadın– düşünce aleminde tam bir yurttaş olabilecektir.

Fakat daha yolun sonuna gelmedik. Hayır, bu daha başlangıç. İnsan kendini canlıların en üstünü olarak görür. Buna da şüphesiz hakkı vardır. Fakat şimdiki insanın Homo Sapiensin en sonuncu ve en kusursuz temsilcisi olduğunu kim iddia edebilir? Kimse! Biyolojik olarak prematüre ve gelişmemiş bir zihinle doğan insan, hem fiziksel hem de ruhsal olarak henüz kusursuzluktan çok uzaktır ve yeni bir organik denge kuramamıştır.

Şurası doğru ki, insanlık pek çok kez düşünce ve hareket alanında dev isimler çıkarmıştır. Öyle ki bunlar bir dağın zirvesi gibi çağdaşlarının üzerinde yükselmiştir. İnsanlığın kendi evlâtlarıyla, Aristo ile, Shakespeare, Darwin, Beethoven, Goethe, Marx, Edison ve Lenin ile gurur duymaya hakkı vardır. Fakat böyleleri dünyaya neden nadir gelir? Çünkü, her şeyin ötesinde, onlar neredeyse istisnasız orta veya üst sınıflardan çıkmıştır. Ender istisnalar dışında, insanların içindeki bastırılmış dahilik kıvılcımları aleve dönüşemeden boğulmaktadır. Dahası yaratma, geliştirme ve eğitim süreçleri şansa kalmıştır, teori ve pratiğin ışığından yoksun, bilinç ve iradeden bağımsızdır.

Antropoloji, biyoloji, fizyoloji ve psikoloji, tüm kapsamıyla vücut ve ruhu geliştirmek ve mükemmelleştirmek görevini insanoğlunun önüne koymak için dağlarca materyal biriktirdi. Psikanaliz, Sigmund Freud'un ilham veren eliyle, şiirsel olarak "ruh" diye adlandırılan kuyunun kapağını kaldırdı. Ve ortaya ne çıktı? Bizim bilinçli düşüncemiz, karanlık psişik güçlerin işinin yalnızca küçük bir parçasıymış. Bilgin dalgıçlar okyanusun derinliklerine indiler ve orada esrarengiz balıkların fotoğraflarını çektiler. Kendi psişik kaynaklarının derinliklerine inerek, insan düşüncesi ruhun esrarengiz itici güçlerini aydınlatmalı ve onları akıl ve iradeye tâbi kılmalıdır.

Bir zamanlar kendi toplumunun anarşik güçleri için yaptığı gibi, insan bir kimyagerin havan ve imbiğinde kendi üzerinde çalışmaya koyulacaktır. İlk defa insanoğlu

kendisine bir hammadde veya en iyisi yarı bitmiş bir fiziksel ve psişik ürün olarak bakacaktır. Sosyalizm, zorunluluk aleminden özgürlük alemine bu anlamda da bir sıçrama anlamına gelecek, tüm çelişkileri ve uyumsuzluğuyla birlikte bugünün insanı yeni ve daha mutlu bir ırkın yolunu açacaktır.